

EDUCAȚIA CREȘTINĂ A COPIILOR ȘI TINERILOR ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

Pr. asist. univ. dr. Adrian D. COVAN

Abstract: „*Wherewithal shall a young man cleanse his way? By taking heed thereto according to thy word*” (Psalms 118, 9).

Young age is the most dynamic and sensitive stage of life, it is a time of enthusiastic ideals, of orientation towards truth, the good and the beautiful. Meanwhile it is also the time period of many temptations, errors and failures. Unfortunately, today, only a few of the young scions assume a sacred life, according to this model: „mortify therefore your members which are upon the earth; fornication, uncleanness, inordinate affection, evil concupiscence, and covetousness” (Colossians 3, 5), namely martyrdom as a spiritual vocation. Martyrdom as sacred mystery, is not committed anymore to the arena of death, but nowadays is finding its place on the altar of the heart, thorough living every day in Jesus Christ.

Keywords: family, education, Jesus Christ, young people, perfection.

Într-o societate secularizată ca și cea a zilelor noastre, învățătura creștină constituie o paradigmă educațională de referință. Este imperios necesar să punem în lumină noi temeuri și resurse ale educației, ținând cont de faptul că educația exprimă una dintre componentele indispensabile ale aparatului socio-uman. De aceea, educația, ca proces continuu de transpunere a umanului în divin, ar fi incompletă fără *înveșmântarea* ei în *mantia* religiosului de sorgintă creștină. Cunoaștem, pe temeiul Revelației, că Logosul enipostatic al Tatălui S-a întrupat pentru ca noi să-L putem dobândi pe Sfântul Duh. Minunatul *schimb*, acela că Dumnezeu S-a făcut purtător de trup (*sarcofor*) pentru ca omul să poată deveni purtător de Duh (*pnevmatofor*)²⁷⁰, face ca existența noastră să nu se reducă numai la indicatori de ordin strict material. Societatea actuală însă, tributară degradării lumii politeiste, se află într-o vădită *orbire* spirituală, caracterizată prin *atrofierea* conștiinței și prin *opacizarea* adevărului, binelui și frumosului, așezate de Dumnezeu în *caseta* valorică a sufletului omenesc. Intrarea triumfală în *arena* lumii contemporane a mentalităților moderniste actuale, în numele așa-ziselor *drepturi* ale omului, se transformă într-o ieșire în *decor*, orientând societatea elitisto-corporatistă spre o totală *debusolare* axiologică: „A devenit o dificultate să știm cine suntem, de unde venim, încotro

²⁷⁰ Paul Evdokimov, *Sfântul Duh în tradiția ortodoxă*, traducere și note de Vasile Răducă, Ed. Anastasia, București, 2004, p. 125.

mergem; recunoașterea socială a unui fundament transcendent ar putea salva omenirea de lenta, dar constanta ei degradare”²⁷¹.

Moralmente vorbind, vremurile în care au trăit și activat Sfinții apostoli (alias primul veac de creștinism) nu erau prea diferite de lumea timpurilor actuale, devorată de *rugina* păcatului, fapt ce reiese din aprecierea făcută de apostolul neamurilor la adresa legii, ca necesitate absolută: „*legea nu este pusă pentru cel drept, ci pentru cei fără de lege și răzvrățiți, pentru necredincioși și păcătoși, pentru necuvioși și spurcați, pentru ucigașii de tată și ucigașii de mamă, pentru omorătorii de oameni, pentru desfrânați, pentru sodomiți, pentru vânzătorii de oameni, pentru mincinoși, pentru cei care jură strâmb și pentru tot ce stă împotriva învățaturii sănătoase*”²⁷². În contextul gravei degradări morale ce cuprindea întreaga umanitate, adnotarea Sfântului Grigorie Teologul este una fundamentală: „*toți oamenii cu mintea întreagă vor recunoaște că printre toate bunurile pământești locul întâi îl ocupă educația și nu înțeleg numai educația noastră cinstită, adică cea creștină... dar și cea elenă, pe care mulți dintre creștini, rău cunoscând lucrurile, o resping ca vicleană și eronată, ce îndepărtează de Dumnezeu*”²⁷³.

Ținând cont de dezolantul tablou *amartian* al lumii și urmând porunca Mântuitorului Iisus Hristos²⁷⁴, Sfinții apostoli și, ulterior, Sfinții Părinți au fost permanent preocupați de creșterea duhovnicească, intelectuală și morală a fiilor Bisericii creștine, de la tinerele *vlastare* și până la *decanii* de vârstă din comunitățile credincioase. Ei s-au dovedit a fi în timpul lor și de-a lungul veacurilor, prin operele lăsate posterității, îndrumători ai vieții duhovnicești, oferind soluții concrete pentru problemele majore cu care se confrunta societatea vremii. Una dintre soluțiile oferite viza importanța desăvârșită a educației în viața Bisericii și a societății. Încă din antichitatea creștină, *educația religioasă era acordată în gama nevoilor sufletești specifice fiecărei vârste, începând cu înzestrarea spirituală a copiilor și a tinerilor cu cele mai bune cunoștințe religio-morale în scopul desăvârșirii lor*. Sfântul apostol Pavel, a folosit o varietate bogată a formelor de expresie, „*făcându-se tuturor toate, pentru a-i dobândi măcar pe unii*”²⁷⁵, sfătuindu-l pe tânărul său ucenic, Timotei, „*adevărat fiu în credință*”²⁷⁶, să nuanțeze sfaturile și atitudinile în funcție de cei cărora se adresează²⁷⁷.

²⁷¹ Cucoș Constantin, *Educația religioasă. Conținut și forme de realizare*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 85-86.

²⁷² I Timotei 1, 9-10.

²⁷³ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Oratio 43 – Necrolog la marele Vasile*, Migne, P.G. 36, 506B și 509A.

²⁷⁴ Matei 29, 19.

²⁷⁵ I Corinteni 9, 22.

²⁷⁶ I Timotei 1, 2.

²⁷⁷ Vezi I Timotei cap. 5 și 6.

Privitor la educația creștină a copiilor și tinerilor, aceasta nu trebuie redusă la transmiterea de informații intelectuale, numită *informare*, ci se are în vedere *plămădirea* duhovnicească a acestora, adică modelarea caracterului și a personalității lor în acord cu idealul Evangheliei, acțiune denumită *formare*. Așadar, **scopul final al educației religios-morale trebuie să fie creșterea duhovnicească a copiilor și tinerilor în dragostea față de Dumnezeu și față de oameni, după tiparul: *grai și trai***. De aceea, Sfântul Apostol Pavel, când le vorbește creștinilor din Efes despre obligațiile lor, între altele le poruncește: „Și voi, părinților, creșteți pe copiii voștri în musturarea și învățătura Domnului”²⁷⁸.

Când un copil vine pe lume, el este o ființă nevinovată, dar lipsa unei educații corecte îi va dăuna grav viitorului adult. „Copilul îndulcește viața noastră atât de amară; făptura sa mică cu aripi la suflet ne dă multe învățăminte. Un scriitor a spus: «zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumnezeu». În preajma copilului stăruie mereu o atmosferă de lumină și frumusețe”²⁷⁹. Sfântul Apostol Pavel ne spune foarte clar că nevinovăția și curăția de care dau dovadă copiii trebuie asociate de adulți unei rațiuni desăvârșite: „Fraților, nu fiți copii la minte. Fiți copii când e vorba de răutate. La minte însă, fiți desăvârșiți”²⁸⁰. Așadar, smerenia și curăția interioară a copiilor nu trebuie să încurajeze la naivitate și pasivitate duhovnicească.

Matricea educației copiilor este familia, mediul în care se formează copilul de *astăzi* și adultul de *mâine*. Educația religioasă a copiilor se face, întâi de toate, prin exemplul personal al părinților și al celor din jurul lor, prin instaurarea în familie a unui climat de dragoste și rugăciune. Dragostea, rugăciunea și exemplul vieții personale sunt elementele prin care, fără să aibă nevoie de argumente teologice, copii încep să *guste* prezența lui Dumnezeu²⁸¹. Părinții au, așadar, o responsabilitate majoră în ceea ce privește *odărlirea* copiilor lor, aspect bine punctat de către Sfântul apostol Pavel: „Dacă cineva nu poartă grijă de ai săi și mai ales de casnicii săi, s-a lepădat de credință și este mai rău decât un necredincios”²⁸².

Modelul desăvârșit de copil și de tânăr educat este Însuși Domnul Iisus Hristos, despre care Sfântul evanghelist Luca menționează că „sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni”²⁸³. *Tetraevangheliarul* neo-testamentar ne furnizează puține informații cu

²⁷⁸ Efeseni 6, 4.

²⁷⁹ Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, Ed. Anastasia, București, 1995, p. 108-109.

²⁸⁰ I Corinteni 14, 20.

²⁸¹ Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 44.

²⁸² I Timotei 5, 8.

²⁸³ Luca 2, 52.

privire la copilăria Sa. Aflăm din Evanghelia după Luca, capitolul 2, că, la 12 ani, cu prilejul sărbătorii pascale, copilul Iisus a mers împreună cu părinții Săi la Ierusalim. După încheierea sărbătorii, spre îngrijorarea părinților, Iisus a rămas în templu. Ei credeau că s-a pierdut prin mulțimea pelerinilor ce se întorceau acasă. S-au întors după El și, la trei zile, L-au găsit în templu, discutând cu învățătorii Legii. Observăm că Pruncul Iisus obișnuia să participe alături de mama Sa și de dreptul Iosif la slujbele religioase, fiind preocupat de cele sfinte. Apoi, „a coborât cu ei, a venit în Nazaret și le era supus”²⁸⁴.

Domnul nostru Iisus Hristos, în decursul activității Sale pământești, i-a prețuit mult pe tineri. Demonstrative sunt și cele trei învieri din morți, pe care El le-a săvârșit în timpul vieții Sale pe pământ, *învieri ale unor tineri*, precum: *fiul văduvei din Nain*, *fiica lui Iair* și *bunul Său prieten, Lazăr din Betania*, fratele Mariei și al Martei. „El i-a înviat pe acești tineri și pentru că a voït să arate că *tinerețea este simbol al frumuseții vieții veșnice din Împărăția cerurilor* (cf. Matei 22, 30)”²⁸⁵.

Nici Sfântul apostol Pavel nu era străin de prezența tinerilor aflați în compania sa. Cățiva dintre *ucenicii săi*, *Tihic*, *Trofîm*, *Terțiu*, *Timotei* și *Tit*, erau tineri. Ultimii doi au fost hirotoniți episcopi, în Efes și, respectiv, în Creta. Epistolele adresate ucenicului său Timotei, îl prezintă pe autorul lor oferindu-i acestuia pilda credinței și a experienței sale duhovnicești, în scopul slujirii adevăratului Învățător, Domnul Iisus Hristos. Astfel, Sfântul Apostol Pavel, adresându-se lui Timotei, îl îndemna să își îndeplinească cu ardoare îndatoririle impuse de misiunea episcopală la care a fost chemat, astfel încât nimeni să nu îl disprețuiască pentru tinerețile sale²⁸⁶. Este semnificativ faptul că *apostolul neamurilor* acordă aceeași *doză* de respect și considerație fiecărei etape a vieții, fără a face discriminare între tineri și bătrâni. El însuși afirmă: „când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat am părăsit cele ale copilului”²⁸⁷. Pentru Sfântul Pavel, tinerețea nu reprezintă etapa *scutirii de griji*, ci *câmpul* în care se cultivă poftele trupului. În a doua epistolă adresată lui Timotei, atenționarea apostolului este una fermă: „fugi de poftele tinereților și urmează dreptatea, credința, dragostea, pacea cu cei ce cheamă pe Dumnezeu cu inimă curată”²⁸⁸. Același aspect îl semnalează și înțeleptul rege Solomon când zice: „Bucură-te, omule, cât ești tânăr și inima ta să fie

²⁸⁴ Luca 2, 51.

²⁸⁵ Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la deschiderea oficială a *Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Europa*, Cluj-Napoca, 04 septembrie 2015.

²⁸⁶ I Timotei 4, 12.

²⁸⁷ I Corinteni 12, 11.

²⁸⁸ II Timotei 2, 22.

veselă în zilele tinereții tale și mergi în căile inimii tale și după ce-ți arată ochii tăi, dar să știi că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va aduce la judecata Sa”²⁸⁹.

Sfântul apostol Pavel le reamintește tinerilor porunca de căpătâi din *setul* ultimelor șase porunci ale Decalogului, îndatoriri care privesc bunul mers al oricărei societăți: „Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul, că aceasta este cu dreptate. Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, care este porunca cea dintâi cu făgăduința: ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ”²⁹⁰; de asemenea: „Copiilor, ascultați pe părinții voștri întru toate, căci aceasta este bine-plăcut Domnului”²⁹¹ sau: „Dacă vreo văduvă are copii sau nepoți, aceștia să se învețe să cinstească mai întâi casa lor și să dea răsplătire părinților, pentru că lucrul acesta este bun și primit înaintea lui Dumnezeu”²⁹². Sfântul Ioan Gură de Aur, comentând textele de mai sus, preciza: „Vrei ca fiul tău să fie responsabil? Atunci crește-l de la început în învățătura și certarea Domnului. Să nu crezi că nu-i folosește să asculte cu atenție Sfânta Scriptură, pentru că acolo va auzi pentru prima dată: Cinstește-l pe tatăl tău și pe mama ta”²⁹³.

Un tânăr bine educat este de mare preț în fața lui Dumnezeu²⁹⁴, dar, și în fața oamenilor. Lumea în care trăiesc tinerii poate fi înțeleasă drept creație a lui Dumnezeu, adică omenirea întreagă, dar și *sălașul* oamenilor păcătoși, care viețuiesc în opoziție cu voința lui Dumnezeu, trăind pentru timp și nu pentru veșnicie²⁹⁵. „Așa precum pentru înnoirea unei grădini trebuie să se sădească arbuști noi, iar, ca să crească și să înflorească, trebuie să fie bine îngrijiți, mai ales că nu există posibilități prea mari de a transplanta arbori bătrâni și de a-i face să rodească”²⁹⁶, tot așa, pentru îmbunătățirea climatului interuman, nu există altă soluție decât educarea tinerilor. La rândul lor, tinerii sunt datori să-și împodobească sufletele cu *florilegiul* virtuților creștine, precum: dragostea, nădejdea, credința, smerenia, cumpătarea, știut fiind faptul că tinerețea este perioada în care mintea este mai expusă presiunii

²⁸⁹ *Eclesiastul* 11, 9.

²⁹⁰ *Efeseni* 6, 1-3.

²⁹¹ *Coloseni* 3, 20.

²⁹² *I Timotei* 5, 4.

²⁹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Părinți, copii și creșterea lor*, Culegere de texte patristice și traducerea lor în neogreaca de ieromonah Benedict Aghioritul, traducere din neogreaca de Zenaida Anamaria Luca, Ed. Panaghia, 2009, p. 24.

²⁹⁴ Sfântul Marcu, relatând întâlnirea dintre Domnul Iisus Hristos și tânărul bogat, surprinde, spre deosebire de ceilalți evangheliști, un amănunt semnificativ: Mântuitorul „privind la el cu dragoste” (*Marcu* 10, 21).

²⁹⁵ Maica Magdalena, *Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă*, ediția a II-a, Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 286.

²⁹⁶ Jan Amos Comenius, *Didactica Magna*, traducere de Iosif Antohi, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 14.

gândurilor, iar inima se rătăcește mai ușor printre hățișurile *junglei* păcatului. Privitor la virtutea cumpătărilor, tinerețea constituie și perioada dedării la felurite excese. Mulți tineri cad datorită exceselor pe care le fac și ajung să desfrâneze (prin diferite patimi), lepădându-se de credință și îmbrățișând *virtuțile* nemântuitoare. Vorbim despre o *spiritualitate* licențioasă, un *etos* al împlinirii poftelor, care să nu condamne patima și păcatul. Este de datoria părinților, dar și a celorlalți factorilor decizionali, să îi îndemne pe tineri la o viață echilibrată. Pentru aceasta, Sfântul Apostol Pavel îl îndrumă pe ucenicul său, Tit, să poarte grijă de cei tineri, sfătuindu-l: „Îndeamnă, de asemenea, pe cei tineri să fie cumpătați”²⁹⁷. În *primăvara* vieții, omul având firea mai *aprinsă*, asemănătoare *parei* de foc, trebuie să ardă *vreascurile* patimilor care caută să-l împresoare. Treptat, acest foc mistuitor se va transforma în lumina călăuzitoare a bătrâneții, încununată de sfințenie și împlinire. Astfel, „un poet francez a spus: un tânăr arde ca un foc, un bătrân luminează ca o lumină. E necesar să putem să ardem cât arde focul; iar când a trecut vremea focului – să putem fi lumină. E necesar ca într-un moment al vieții să fii forța, iar în altul liniștea. Fiecare dintre noi trebuie să cugete despre locul unde se află și dacă poate oare să săvârșească această trecere de la forță creatoare la lumină contemplativă”²⁹⁸.

Taina vârstelor și *taina clipei* sunt cuprinse în relația dintre *treptele* timpului – nu există vreo falie între *trecut-prezent-viitor* – viitorul nu poate *suspendat*, ci își reazemă *fruntea* pe *umărul* bătătorit de ani al trecutului. În prezent, ești și tânăr și vârstnic, datorită *înruirii* minunate dintre clipă și veșnicie. Tinerețea și bătrânețea, ca stări sufletești privite prin prisma ecuației cauză-efect, se pot întâlni, simultan, în denumirile: *prezbiter* (πρεσβύτερος) și *călugăr* (καλός γέρον).

În concluzie, orientarea axiologică și caliologică a educației creștine, începută din fragedă pruncie, imprimă pe *corzile* sensibile ale conștiinței umane *acordurile* intense ale vieții entheosice. Familia creștină reprezintă *bastionul* viețuirii în Hristos, mediul formării și dezvoltării afectivității, voinței și gândirii spre dobândirea sfințeniei personale. Numai într-un astfel de climat, copiii și tinerii pot înfăptui dezideratul: „să ne curățim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului, desăvârșind sfințenia în frica lui Dumnezeu”²⁹⁹.

²⁹⁷ Tit 2, 6.

²⁹⁸ Mitropolit Antonie de Suroj, *Bucuria pocăinței*, traducere de Mihai Costiș, Ed. Marineasa, Timișoara, 2005, p. 14.

²⁹⁹ II Corinteni 7, 1.